

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Θέμα : Η κριτική του Πλάτωνα στη ρητορική.

ΟΝΟΜΑ ΟΜΑΔΑΣ : 3 και ο κούκος

ΜΕΛΗ ΟΜΑΔΑΣ

Κρίστη Καδή

Νάσια Καπετανίδου

Δέσποινα Καλαϊτζή

Νίκος Καλτσίδης

Υπεύθυνη καθηγήτρια: κα.Βασιλειάδου Φωτεινή

ΓΕΛ. ΝΙΓΡΙΤΑΣ

Β' ΤΕΤΡΑΜΗΝΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πλαίσιο δημιουργικών εργασιών μας ανατέθηκε η «Κριτική του Πλάτωνα στη σοφιστική ρητορική». **Ο Πλάτων** ένας από τους μεγαλύτερους φιλοσόφους της αρχαιότητα αντιπαρατίθεται στη επονομαζόμενη «τέχνη» της ρητορικής διατυπώνοντας την οξεία και έντονη αντίθεση του. Ο ίδιος στους διαλόγους του «Γοργίας και Φαίδρος» **αρνείται να χαρακτηρίσει επιστήμη ή τέχνη τη ρητορική**, αφού δεν έχει καθορισμένο αντικείμενο να διδάξει ούτε αξιόπιστη μέθοδο. Κατ' αυτόν είναι απλώς μια εμπειρία, μια ικανότητα, ένα όργανο απάτης στον χωρίς ηθικούς φραγμούς αγώνα του δημόσιου βίου. Ο ρήτορας ακόμη, και αθέλητα οδηγείτε στην απάτη αφού **δεν διαθέτει γνώση αλλά γνώμη μονάχα**, για το θέμα με το οποίο τυχόν ασχολείται.

ΡΗΤΟΡΙΚΗ Κ' ΡΗΤΟΡΕΙΑ

Η ρητορική αποδεικνύει τη δύναμη του λόγου. Ετυμολογικά η λέξη Ρητορική προέρχεται από το ρω=ρ*, ρήσις: η μέθοδος, ή η τέχνη της σύνθεσης λόγων.

Η ρητορεία : είναι ο λόγος που εκφωνείται. Περικλείει ένα είδος μυστηρίου που μπορεί να μαγέψει το ακροατήριο ακαριαία. Ο εκφωνημένος λόγος χρειάζεται ενθουσιασμό. (εν-θεό-ποιούμε). Η Ρητορική προέρχεται από την ανάγκη του Ανθρώπου για επικοινωνία, με σκοπό τη διάδοση ιδεών και πληροφοριών, την εμφύχωση, τη διαπαιδαγώγηση και τη ψυχαγωγία. Η ενασχόληση με την Ρητορική μας δίνει μία ιδέα του μεγαλείου που κατέχουμε. Η Ρητορεία είναι καλή όταν εκφράζει την Αλήθεια και το Δίκαιο στον ακροατή. Ο **Σωκράτης**, ο **Πλάτωνας** και ο **Πλούταρχος** ήταν λάτρεις της Ρητορικής και πολεμιστές της κούφιας Ρητορείας και του ψεύδους. Στην Αρχαιότητα υπήρχαν τρία πρώτα μαθήματα κλασσικής παιδείας. Η **Γραμματική**, η **Λογική** και η **Ρητορική**. Η Ρητορική διδάσκει ευγλωττία, συλλογισμούς και επιχειρήματα. Ο Ρήτορας χρειάζεται να εκπαιδευτεί στην ικανότητα της κρίσης, της διάκρισης και της ορθής επιχειρηματολογίας. Ο Ρήτορας είναι σε θέση να μιλήσει για διάφορα θέματα μπροστά σε κοινό. Έχοντας ξεπεράσει τις δυσκολίες έκθεσης του εαυτού του, η αυτοπεποίθηση του και η αυτοεκτίμηση του από την κατοχή και την χρήση αυτών των τεχνικών και των δεξιοτήτων είναι μεγάλη. Ο

Σωκράτης εξάσκησε την Ρητορική χρησιμοποιώντας το Ρητορικό Ερώτημα με σκοπό να αιφνιδιάσει, να προβληματίσει τον συνομιλητή του ως προς το **ορθό**, το **Δίκαιο**, το **αληθές**, το **καλό** και το **χρήσιμο**, με σκοπό το γενικό καλό. Ο τρόπος αυτός ανέτρεπε την θέση που είχε αρχικά ο συνομιλητής και από την συζήτηση άφηνε να φανεί η **Αλήθεια των Ιδεών**, των γεγονότων και των πράξεων. Η μέθοδος αυτή ονομάστηκε η **Μαιευτική του Σωκράτη**.

Οι Αττικοί ρήτορες

Από τους πολλούς ρήτορες που διακρίθηκαν στην Αθήνα, ξεχώρισαν δέκα, ως υπόδειγμα αττικής ρητορείας, και τους κατέταξαν σε έναν κατάλογο που λέγεται «Κανόνας των δέκα Αττικών ρητόρων». Οι ρήτορες αυτοί ήταν: **Αντιφών, Ανδοκίδης, Λυσίας, Ισαίος, Ισοκράτης, Υπερείδης, Λυκούργος, Αισχίνης, Δημοσθένης, Δείναρχος.**

Ο Αντιφών υπήρξε ρητοροδιδάσκαλος και επαγγελματίας λογογράφος. Για τη συμμετοχή του στην κυβέρνηση των ολιγαρχικών του καταδικάστηκε σε θάνατο και εκτέλεστηκε. Ο Θουκυδίδης τον θεωρεί το σημαντικότερο μέχρι την εποχή εκείνη ρήτορα, ενώ ο Πλάτων τον μνημονεύει ως δάσκαλο της ρητορικής.

Ο Ανδοκίδης από το δήμο Κυδαθηναίων, καταγόταν από ευγενή οικογένεια. Κατηγορήθηκε ότι είχε ανάμειξη στη βέβηλη πράξη των Ερμοκοπιδών. Καταδικάστηκε σε *ατιμίαν* (= στέρηση πολιτικών δικαιώματων). Φυλακίστηκε, αλλά διέφυγε το θάνατο, αφού πρόδωσε στη φυλακή τους συνεργούς του. Στη συνέχεια, εξορίστηκε και επανήλθε στην Αθήνα μετά την αμνηστία του Θρασύβουλου.

Ο Λυσίας γιος του Κέφαλου, πλούσιου μετοίκου από τις Συρακούσες, θεωρείται ο πιο προικισμένος από τους ρήτορες. Στην εποχή των Τριάκοντα τυράννων θανατώθηκε ο αδελφός του Πολέμαρχος. Έγραψε 233 λόγους, από τους οποίους σώθηκαν 35. Όλοι είναι δικανικοί, εκτός από έναν επιδεικτικό (*λυμπιακός*) και τον *Επιτάφιο*.

Ο Ισαΐος (420-350 π.Χ.), από τη Χαλκίδα, υπήρξε μαθητής του Ισοκράτη και δάσκαλος του Δημοσθένη. Από τους λόγους του σώθηκαν 10 ολόκληροι και αποσπάσματα από άλλους δύο. Αναφέρονται όλοι σε κληρονομικές υποθέσεις (κληρικοί λόγοι, π.χ. *Περί του Κλεωνύμου κλήρου*) και η σπουδαιότητά τους έγκειται στις πληροφορίες που αντλούμε για τη νομοθεσία των αρχαίων Αθηναίων. Έχουν πολλές ομοιότητες με τους λόγους του Λυσία. Η **σαφήνεια**, η **ακρίβεια** και η **πειστικότητα** που τους χαρακτηρίζουν αποτέλεσαν πρότυπο για το Δημοσθένη.

Ο Ισοκράτης (436-338 π.Χ.), από το δήμο της Ερχείας, υπήρξε μαθητής του Πρόδικου, του Γοργία, του Πρωταγόρα και ίσως του Σωκράτη. Ο πατέρας του Θεόδωρος υπέστη οικονομική καταστροφή εξαιτίας του Πελοποννησιακού πολέμου και ο Ισοκράτης, για να επιβιώσει, έγινε λογογράφος.

Στη συνέχεια άνοιξε σχολή ρητορικής στη Χίο και κατόπιν στην Αθήνα, με διάσημους μαθητές, ρήτορες και ιστορικούς.

Ο Υπερείδης (390-322 π.Χ.), Αθηναίος λογογράφος και πολιτικός, υπήρξε μαθητής του Ισοκράτη και ίσως του Πλάτωνα. Από μικρή ηλικία ασχολήθηκε με την πολιτική και αναδείχθηκε σε έναν από τους ηγέτες της αντιμακεδονικής παράταξης. Μετά την επικράτηση των Μακεδόνων επί των Αθηναίων στην Κραννώνα της Θεσσαλίας, συνελήφθη στην Αίγινα και θανατώθηκε με φρικτά βασανιστήρια, με διαταγή του Αντιπάτρου Μακεδόνα στρατηγού.

1

ΡΗΤΟΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΕΣ

Τοποθετημένοι στην ηλικία της ακμής τους, γύρω στα τριάντα

π.Χ.

480

470

460

450

440

430

420

410

400

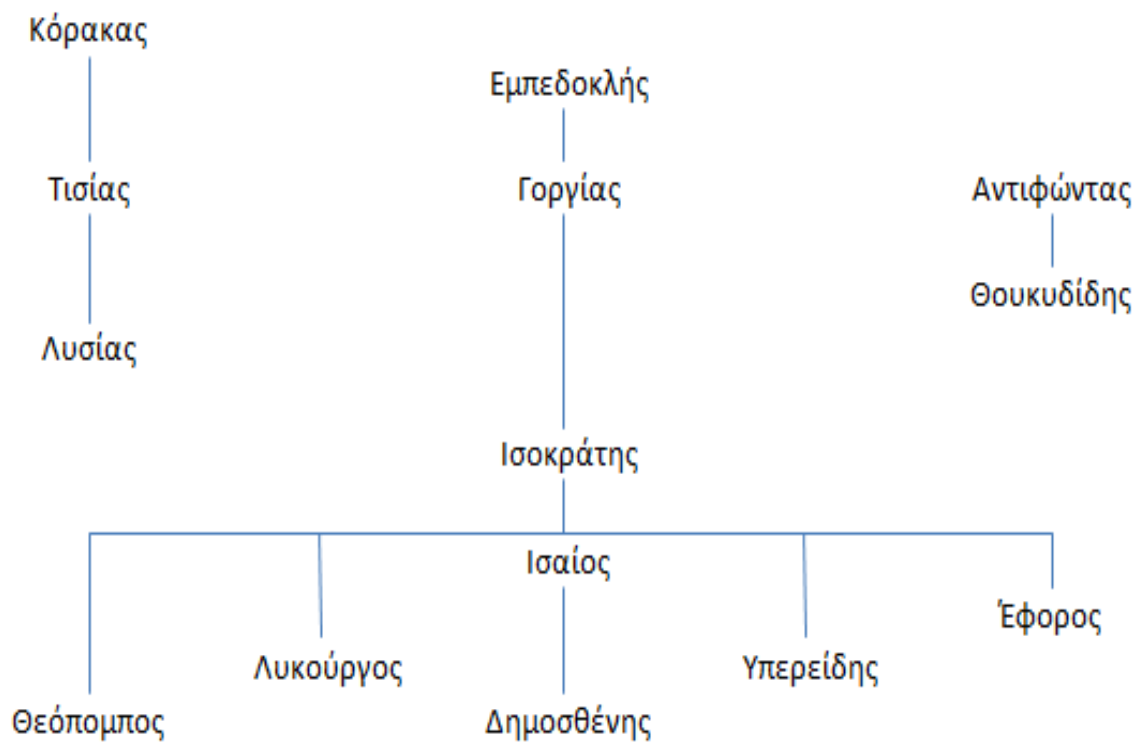
390

380

370

360

350

2 ΠΛΑΤΩΝΑΣ ΚΑΙ ΡΗΤΟΡΙΚΗ

Ο Πλάτων **χλευάζει τη ρητορική**. Σε όλους τους διάλογους του επιτίθεται με σφοδρότητα εναντίον των σοφιστών ως δασκάλων της ρητορικής. Η στάση του απέναντι στη ρητορική είναι εξαιρετικά εχθρική, όπως εκδηλώνεται άμεση και καταγγελτική στον *Γοργία*, σατιρική και ειρωνική στον *Μενέξενο* και φαινομενικά μετριασμένη στον *Φαίδρο*.

Στη νεότερη φιλοσοφία η σύγκρουση κορυφώθηκε στην αντίθεση *Kant* και *Nietzsche*, που αντιπροσωπεύουν τις πιο ακραίες εκδοχές της. Ο **Kant** υποστηρίζει ότι η ρητορική "ως τέχνη που υπηρετεί τις ανθρώπινες αδυναμίες για τους δικούς της σκοπούς (όσο καλοί κι αν είναι στη σκέψη του ρήτορος) δεν είναι άξια καμιάς εκτίμησης". Ο **Nietzsche** αντιθέτως αποδίδει στη ρητορική πολύ μεγάλη αξία, και στην παθιασμένη πάλη του Πλάτωνος κατά της ρητορικής βλέπει ένα σύμπτωμα λανθάνουσας επιθυμίας του φιλοσόφου για απόκτηση δύναμης και τον φθόνο του για την ισχύ και την εκτίμηση που απολάμβαναν οι ρήτορες στην αρχαιότητα. **Ο Πλάτων τρέφει μεγάλο μίσος γι' αυτήν**. Την περιγράφει ως μια επιδεξιότητα *εμπειρία χάριτος τινος και ηδονής απεργασίας και την κατατάσσει* μαζί με την μαγειρική τέχνη, την *οψοποιικήν*, τον καλλωπισμόν, την *κομμωτικήν* και την σοφιστική στην *κολακείαν*. **Αντίθετα** υπάρχουν ίχνη μιας άλλης άποψης για την ρητορική [...] **Στον Φαίδρο απαιτείται από τον ρήτορα να αποκτά**, με την βοήθεια της διαλεκτικής, **σαφείς έννοιες για όλα τα πράγματα**, ώστε να είναι σε θέση να τα αναπαριστά ικανοποιητικά. Οφείλει να κυριαρχήσει του Αληθούς, για να εξουσιάσει και το πιθανόν, ώστε να μπορεί να εξαπατά τους ακροατές του. Κατόπιν απαιτείται να **διεγείρει τα πάθη των ακροατών του**, και μ' αυτόν τον τρόπο να **καταφέρνει να κυριαρχεί σ' αυτούς**. Γι' αυτόν τον σκοπό πρέπει να έχει μια λεπτομερή γνώση της ανθρώπινης

ψυχής και να γνωρίζει τις επιδράσεις όλων των μορφών του λόγου επί του ανθρώπινου θυμικού. Το γεγονός αυτό δεν αλλάζει κατ' ουδένα τρόπο την προϋπόθεση ότι αυτό είναι το έργο του ρήτορα, δηλαδή να πείθει τους ακροατές του με τη βοήθεια του πιθανού. Βεβαίως ο **Σωκράτης** εξηγεί ότι *όποιος φθάσει μια φορά σ' αυτό το επίπεδο της γνώσης δεν θα ικανοποιείται πλέον από τα πιθανά από τα ταπεινά καθήκοντα. Ο υψηλότερος στόχος είναι τότε «η μετάδοση της κτηθείσας γνώσης σε άλλους»*. Άρα ο γνώστης μπορεί να είναι τόσο ρητορικός όσο και διδακτικός. Ο ένας στόχος είναι τώρα πολύ υψηλότερος, μολονότι δεν πρέπει να αποκλείεται κάθε άλλη χρήση της ρητορικής. Εν τούτοις, δεν μπορεί αυτή να αποτελεί σοβαρό επάγγελμα στη ζωή! **Στον Πολιτικό αρνείται την διδαχήν της ρητορικής και υποδεικνύει το καθήκον να πείθει πλήθος και όχλο δια μυθολογίας**. Έτσι λοιπόν περιγράφει ο **Πλάτων** και τον αληθινό φιλόσοφο Σωκράτη, ο οποίος άλλοτε δίδασκε επιστημονικά και άλλοτε λαϊκο-ρητορικά. **Το μυθικό συστατικό του διαλόγου είναι και το ρητορικό**. Δηλαδή ο μύθος εμπεριέχει το πιθανό, άρα όχι τον σκοπό της διδαχής αλλά της δημιουργίας στους ακροατές μια δόξας γνώμης άρα του *πείθειν*. Οι μύθοι ανήκουν στην παγκάλη παιδιά (παιδικό παιχνίδι). Οι ρητορικές καθώς και οι γραπτές εκθέσεις συντάσσονται μόνο προς *τέρψιν*. Η αλήθεια δεν εκφράζεται ούτε σε γραπτή ούτε σε ρητορική μορφή. Το μυθικό και το ρητορικό στοιχείο χρησιμοποιούνται όταν η συντομία του χρόνου δεν επιτρέπει την επιστημονική διδασκαλία. **Η επίκληση μαρτύρων είναι ένα ρητορικό τέχνασμα**. Με τον ίδιο τρόπο και οι πλατωνικοί μύθοι εισάγονται δια της επικλήσεως μαρτύρων. Όπως παραδόξως στην *Πολιτεία* διακρίνει **δύο είδη λόγου**, δηλαδή **εκείνο το οποίο εμπεριέχει την αλήθεια και εκείνο το οποίο ψεύδεται**. Σ' αυτό το είδος ανήκουν και οι **μύθοι**. Τους θεωρεί δικαιολογημένους και δεν ψέγει τον Όμηρο και τον Ησίοδο γι' αυτό, επειδή ψεύδονται, αλλά επειδή δεν το κάνουν με το ορθό τρόπο. Με τον ίδιο τρόπο λέει σαφώς ότι **το ψεύδος**,

υπό ορισμένες συνθήκες, εξυπηρετεί τους ανθρώπους και ότι θα έπρεπε να επιτρέπεται στους ηγέτες να το χρησιμοποιήσουν για το καλό των συμπολιτών τους. Επί παραδείγματι, εισάγει έναν ολοκληρωμένο μύθο για να εδραιώσει στις ψυχές των συμπολιτών του μια ορισμένη άποψη και δεν αποφεύγει να χρησιμοποιήσει το ψεύδος ως ρητορικό μέσο. Η πολεμική του Πλάτωνα εναντίον του ρητορικού στοιχείου στρέφεται μερικές φορές κατά των βασικών σκοπών της λαϊκής ρητορικής, καθώς και κατά της εντελώς ωμής, ανεπαρκούς και μη φιλοσοφικής παιδείας των ρητόρων.

Θεωρεί την ρητορική θεμιτή όταν αυτή ερείδεται σε φιλοσοφική παιδεία και χρησιμοποιείται για καλούς σκοπούς.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΘΕΣΕΙΣ ΡΗΤΟΡΩΝ

Ο Ισοκράτης , ήταν αρχαίος Έλληνας ρήτορας, ένας από τους δέκα Αττικούς ρήτορες. Ήταν **από τους σπουδαιότερους ρητοδιδάσκαλους** της κλασικής αρχαιότητας, που θεωρείται συγχρόνως ένας από τους παράγοντες που διαμόρφωσαν την πολιτική κατάσταση του καιρού του. Λίγο μεγαλύτερος από τον Πλάτωνα, υπήρξε λογογράφος και ρητοροδιδάσκαλος που έζησε και συνέγραψε στα ίδια με εκείνον πολιτισμικά και κοινωνικά πλαίσια του Πελοποννησιακού πολέμου και της μετάβασης από τον αποκαλούμενο χρυσό αιώνα στην περίοδο παρακμής της αθηναϊκής πόλης-κράτους. Η ανάμειξη του στα κοινά ήταν έμμεση, όταν με τους λόγους του προσπάθησε να παρέμβει στην πολιτική της Αθήνας εκφράζοντας πανελλήνιες ιδέες. Σώζονται 21 λόγοι του, 9 επιστολές και μερικά άλλα αποσπάσματα. Ο Ισοκράτης υπερασπιζόμενος τη Ρητορική του Σχολή , **επικρίνει βέβαια τα τεχνάσματα των επαγγελματιών της ρητορικής , τονίζει όμως την παιδευτική αξία της διδασκαλίας.** Υποστηρίζει ότι με τη διδασκαλία της ρητορικής έστω, όχι στηριγμένη στην ακριβή επιστημονική γνώση , αλλά στην πείρα της πραγματικότητας μπορεί να επιτύχει στην πράξη ένα ευρύτερο παιδευτικό αποτέλεσμα. Αυτή τη γενική πνευματική καλλιέργεια , την αγωγή που έχει πρακτικούς στόχους , καταρτίζοντας ανθρώπους της δράσεως , ο Ισοκράτης την ονομάζει **“φιλοσοφείν”**.

Ο Ισίδωρος ,ο Αλεξανδρεύς ήταν Έλληνας φιλόσοφος και ένας από τους τελευταίους νεοπλατωνιστές. Έδινε μεγάλη σημασία στη **θεοσοφική αντίληψη των πραγμάτων.**

Ο Αντιφών, Αθηναίος από τον Ραμνούντα, ήταν συνάμα λογογράφος και δάσκαλος της ρητορικής. Ο Θουκυδίδης, που ήταν μαθητής του, τον χαρακτήρισε εξαιρετικά ενάρετο, «**δυνατό μυαλό και άριστο στη διατύπωση της σκέψης του**».